



Смерць
нямецкім
акупантам,
свабоду
Беларусі!

6 БЕЛАРУСКАЯ імя К. Каліноўскага СТРАЛКОВАЯ ДЫВІЗІЯ

Прапанова сцяга
для планаванай
6-й стралковай
дывізіі імя Кастуся
Каліноўскага.
Гістарычная
рэканструкцыя.

Як Панцеляймон Панамарэнка задумаў стварыць Беларускую армію

Пра некалькі няўдалых спроб стварыць уласныя ўзброеныя сілы Беларусі падчас Другой сусветнай вайны піша ваенны гісторык **Віталь Чырвінскі**.

7 жніўня 1942 года. На савецка-германскім фронце ідуць жорсткія абарончыя баі савецкіх войскаў. З'явіліся і першыя ахвяры загараджальных атрадаў, штрафных рот і батальёнаў — за тыдзень да таго выйшаў загад № 227 «Ні кроку назад!». Нягледзячы на гэта, войскі

вермахта (6-я палявая армія Фрыдрых Паўлюса і 4-я танкавая армія Германа Гота) ужо за 30 кіламетраў ад Сталінграда. Нямецкая група армій «А» яшчэ больш прасунулася на Каўказе.

Дакладная Сталіну

А ў маскоўскім Крамлі перад Іосіфам Сталіным ляжыць стосік сашчэпленых паміж сабой папер. На тытульным аркушы — машынапісная назва: «*Дзяржаўны камітэт абароны. Пастанова аб фарміраванні беларускіх армій*». Далей ідзе грунтоўная —

з лічбамі і датамі, канкрэтнымі прапазіцыямі, — падпісаная кіраўніком ЦК КП(б) Беларусі Панцеляймонам Панамарэнкам дакладная запіска з прапановай уфармаваць дэсэліцыйна-беларускія арміі, якія ўжо пасля трох-чатырох месяцаў падрыхтоўкі можна накіраваць на самыя складаныя ўчасткі фронту. «Тыя арміі скампілектаваныя з баявых частак і падзей, якія ненавідзяць немцаў, якія прагнуць помсты, будуць арміямі велічэзнага наступальнага парыву і ўдарнай моцы. Гэтыя арміі ўсімі



МАСТАК ВІКТАР ЛІВАР

памкненнямі будуць накіраваныя на захад, на вызваленне родных мясцін. Пры вызваленні хоць бы часткі Беларусі арміі будуць мець велізарную крыніцу папаўнення самай высокай якасці», — запэўнівала Сталіна Панамарэнкава дакладная.

Сакрэтны беларускі перапіс

Сталін можа пераканацца — калі палічыць патрэбным паглыбіцца ў паперы, — што выканаўцы праекта пастановы аб фарміраванні беларускіх армій зрабілі тытанічную папяровую працу.

У першую чаргу яны выявілі вайскоўцаў-беларусаў, якія займалі высокія камандныя і штабныя пасады.

Арганізацыйным ядром дзвюх беларускіх армій (агульнай колькасцю 154 тысячы чалавек) прапаноўвалі зрабіць 20 тысяч байцоў-беларусаў з пяці стралковых дывізіяў (155-й, 5-й, 121-й, 33-й і 1-й гвардзейскай), якія да вайны размяшчаліся ў Заходняй асобай вайскавай акрузе і камплектаваліся збольшага мясцовымі жыхарамі.

40 тысяч вайскоўцаў-беларусаў планавалася сабраць з іншых часцей і злучэнняў Чырвонай арміі, у тым ліку франтавых. Налічылі 3 тысячы беларусаў сярод курсантаў вайсковых школ, 12 тысяч выявілі ва ўнутраных войсках НКВД, міліцыі і пагранвойсках.

Таксама для мабілізацыі асобна вызначылі жанчын-беларусак (4 тысячы). Дадаткова адабралі 29 тысяч чалавек сярод тых, хто працаваў на прадпрыемствах народнай гаспадаркі за Уралам. Пад ружжо збіраліся паставіць і 4 тысячы беларускіх партыйных ды камсамольскіх актывістаў са «спісу рэзерву ЦК КП(б)Б, СНК БССР і ЦК ЛКСМБ».

Дапоўніць шэрагі дзвюх нацыянальных армій прапаноўвалася беларускімі партызанамі, якіх меркавалі аператыўна перакінуць праз Суражскія вароты на Віцебшчыне (40-кіламетровы пралом лініі савецка-германскага фронту, што ўтварыўся ў лютым 1942 года паміж Вяліжам і Усвятамі).

Відавочна, што беларускае рэспубліканскае кіраўніцтва валодала інфармацыяй усесаюзнага маштабу, вызначыўшы патэнцыйную колькасць беларусаў, якія на гэты момант знаходзіліся на вольнай ад нямецкіх акупантаў тэрыторыі. За два-тры месяцы, пры строгай сакрэтнасці мэты гэтага мерапрыемства, яно правяло своеасаблівы перапіс тых беларусаў (780 тысяч), якія ў выніку вайны вымушана пакінулі родную зямлю і расцерушыліся па савецкай краіне ад Масквы да Сахаліна.

«Ты колькі забіў?»

А калі раптам Сталін засумуе, разглядаючы сухія лічбы, ён

можа адгарнуць праект на аркуш з ідэалагічнымі ўстаноўкамі для беларускіх байцоў і камандзіраў, пра якія аўтары таксама паклапаціліся: «армія мсціўцаў-беларусаў», «армія выхоўваецца ў духу абсалютнай пагарды да смерці»; замест статутнага прывітання «Здравія жаляю!» — «Смерць фашыстам!», а ў адказ павінна гучаць: «Смерць!».

«Армія павінна быць цалкам інфармавана пра ўсё тое, што здзейснена акупантамі на тэрыторыі Беларусі. Факты нечуванага тэрору, рэпрэсій, спаленне гарадоў і вёсак, знішчэнне нацыянальнай культуры, фізічнае вынішчэнне велізарнай колькасці беларусаў, разбурэнне прамысловасці, дзікі гвалт над жанчынамі і дзяўчатамі... — усё гэта байцы Беларускай асобай арміі павінны ведаць падрабязна на канкрэтных фактах... — усё гэта павінна быць накіравана на тое, каб узмацніць у байца пачуццё нянавісці, зрабіць яго накіраваным, непагадным».

Уся армія і кожны баец павінны былі лічыць, колькі немцаў яны ▶



Панцеляймон Панамарэнка (у цэнтры) ля плача адбудовы Мінска, 1944 год.

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы